

Laboratorij za načrtovanje integriranih vezij

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za elektrotehniko*

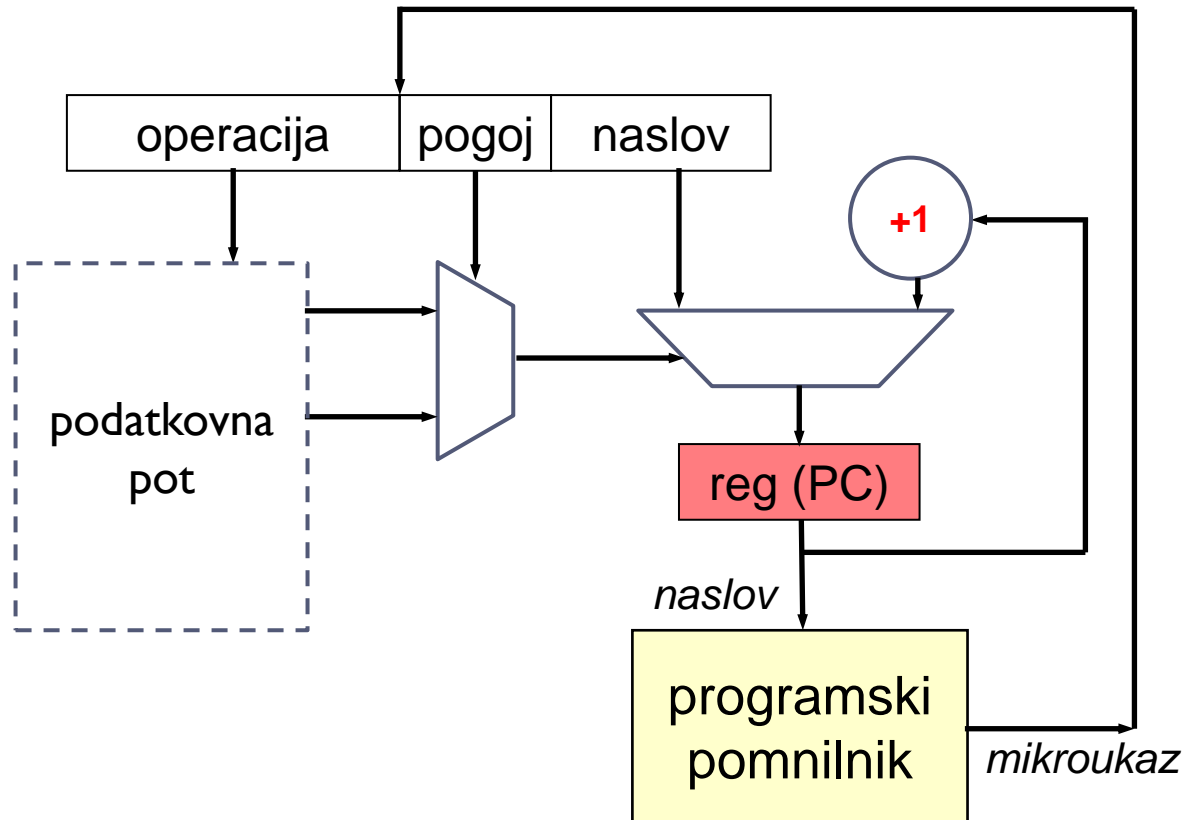
Digitalni Elektronski Sistemi

Procesorji

Model računalnika, mikrokrmilnik

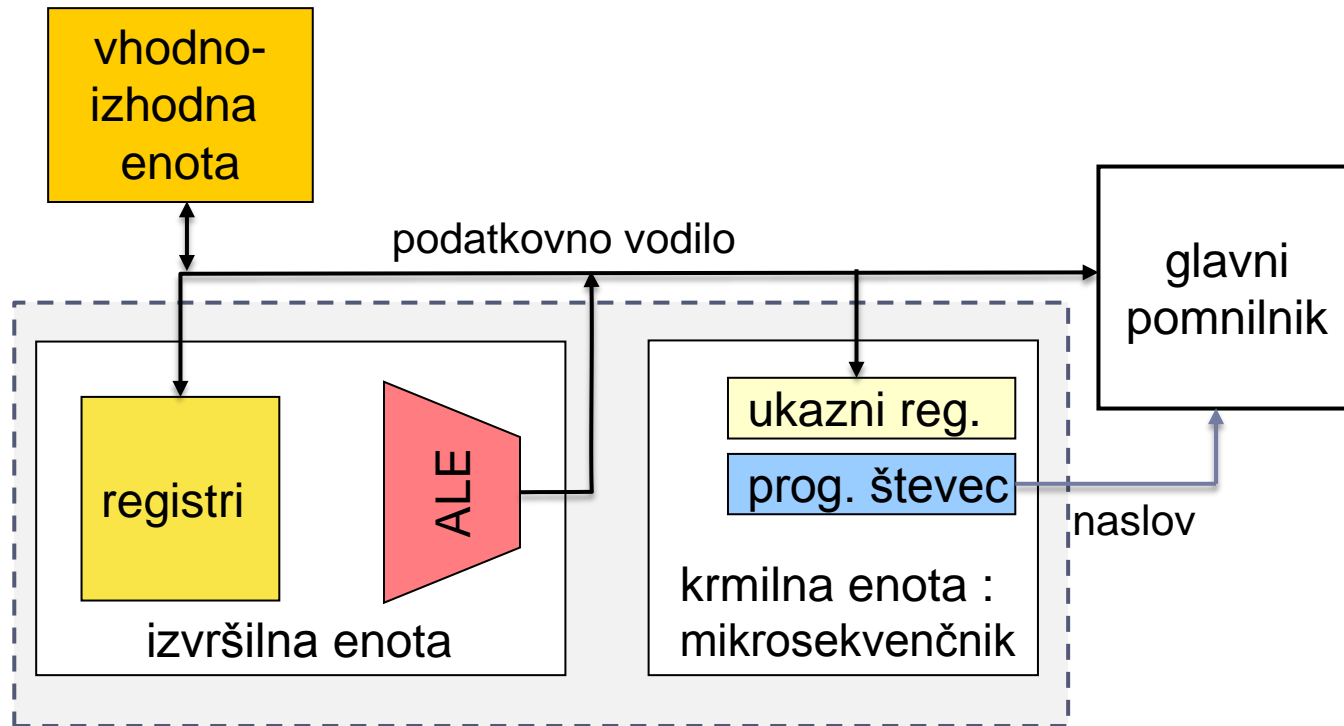
CPE = mikrosekvenčník + podatková pot

- ▶ Podatková pot izvaja registrske (mikro)operacije
 - ▶ registri, ALE, podatkovni pomnilnik

Von Neumannov model računalnika

- ▶ Centralno procesna enota (CPE) in glavni pomnilnik
 - ▶ vhodno – izhodna enota skrbi za komunikacijo z zunanostjo

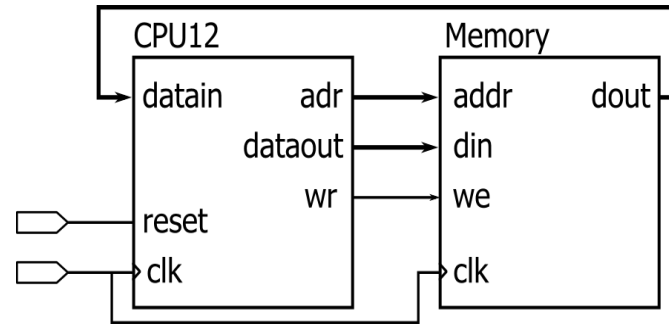

- ▶ delovanje CPE določa nabor ukazov
 - ▶ ukazi so prilagojeni programskemu jeziku (C/C++, Java)

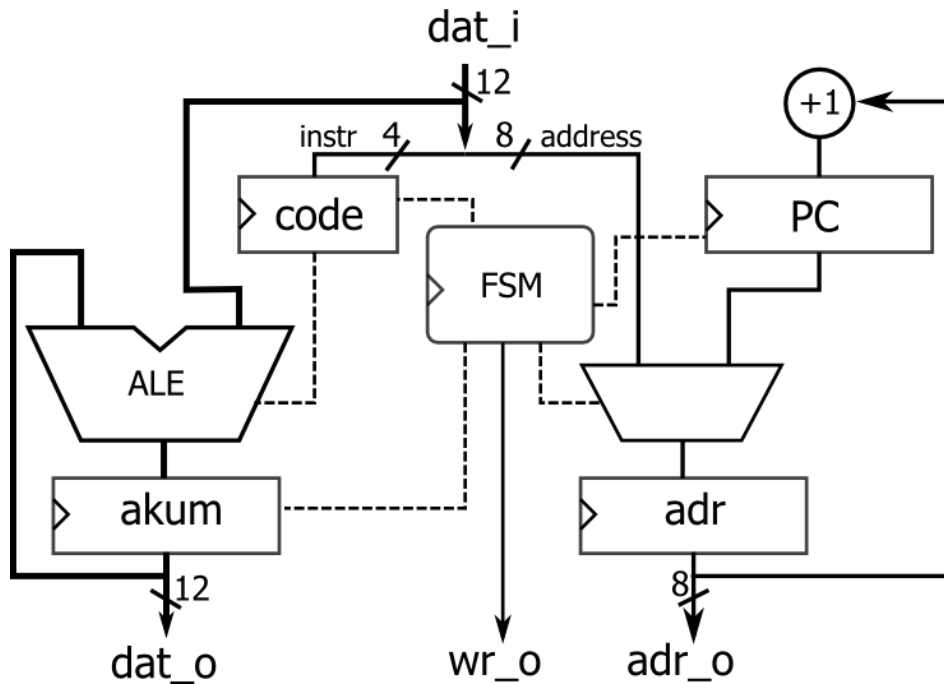
Vrste mikroprocesorjev

- ▶ Mikroprocesorji v zmogljivih računalnikih – CISC
- ▶ Mikroprocesorji v vgrajenih sistemih – RISC
- ▶ **Complex Instruction Set Computer - CISC**
 - ▶ veliko število ukazov
 - ▶ enostavne mikrooperacije do sestavljenih operacij
 - ▶ čas za izvajanje ukazov je zelo različen
- ▶ **Reduced Instruction Set Computer - RISC**
 - ▶ manjši nabor ukazov
 - ▶ vse operacije so enostavne in učinkovite za izvrševanje
 - ▶ večina ukazov se izvede v enem urnem ciklu

Učni mikroprocesor z akumulatorjem

N-bitna podatkovna pot, npr. N=12

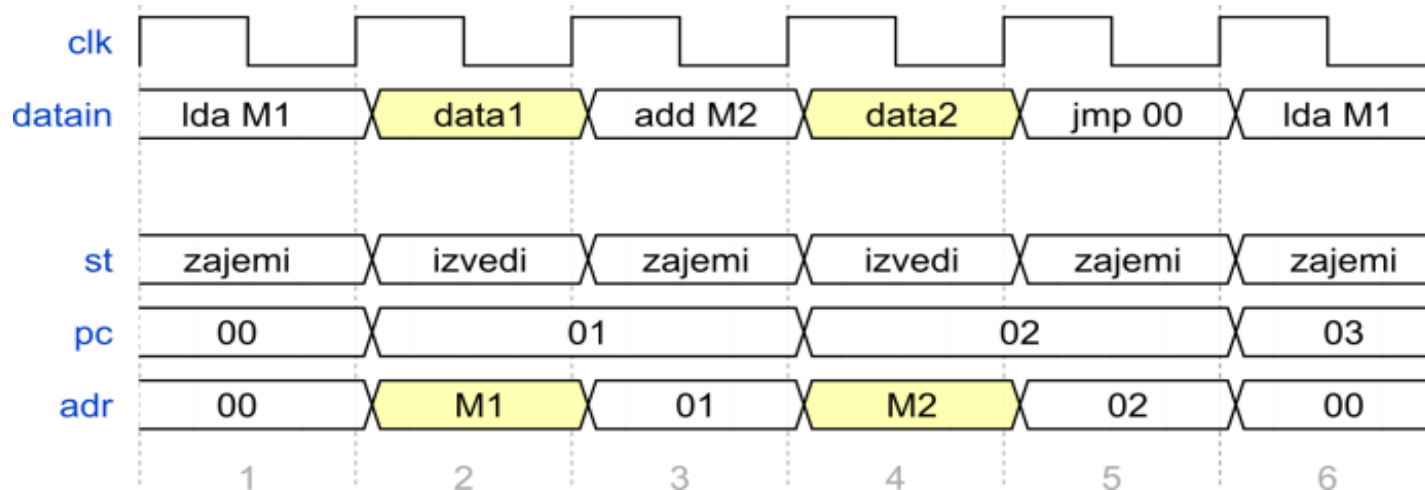

Nabor ukazov

subtype koda is unsigned(3 downto 0);

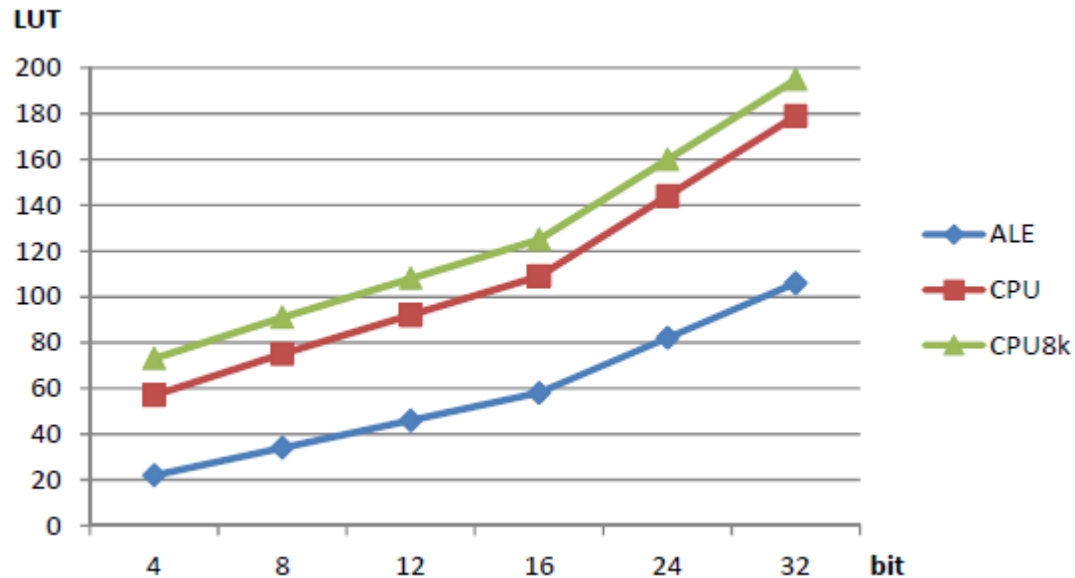
constant lda: koda := "0001"; -- $a = [M]$
constant sta: koda := "0010"; -- $[M] = a$
constant add: koda := "0100"; -- $a = a + [M]$
constant sub: koda := "0101"; -- $a = a - [M]$
constant anda: koda := "0110"; -- $a = a \text{ and } [M]$
constant ora: koda := "0111"; -- $a = a \text{ or } [M]$
constant jmp: koda := "1000"; -- *jump*
constant jze: koda := "1001"; -- jump if $a=0$

- ▶ potek izvajanja: dva cikla/ukaz – zajemi, izvedi

VHDL opis in sinteza procesorja

```
if st=zajemi then    -- shrani kodo ukaza
    code <= instr;
elsif st=izvedi then -- izvedi ukaz z akumulatorjem
    case code is
        when lda      => akum <= dat_i;
        when add      => akum <= akum + dat_i;
        when sub      => akum <= akum - dat_i;
        when anda     => akum <= akum and dat_i;
        when ora      => akum <= akum or dat_i;
        when others => null;
    end case;
end if;
```


Mikroprocesorji za vgrajene naprave

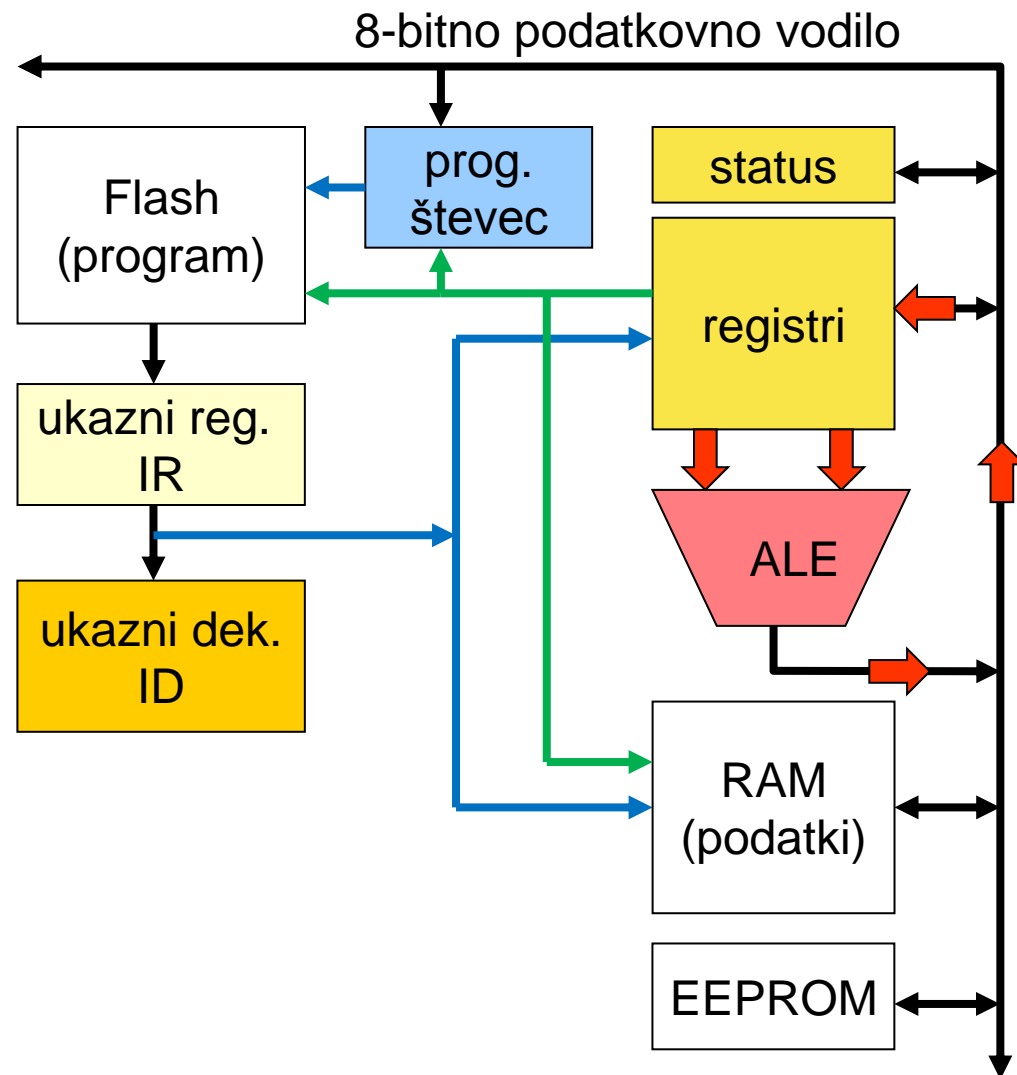
- ▶ **Mikrokrmilniki so sistemi na integriranem vezju, ki vsebujejo**
 - ▶ mikroprocesorsko jedro (izvršilno in krmilno enoto),
 - ▶ programski in podatkovni pomnilnik,
 - ▶ ter različne V/I vmesnike:
 - ▶ vzporedna vrata (Port)
 - ▶ zaporedne komunikacijske vmesnike: I2C, SPI, UART
 - ▶ analogno / digitalne (A / D) in D / A pretvornike
 - ▶ modulatorje (PWM), časovnike, števec...
 - ▶ komunikacijske krmilnike: Ethernet MAC, USB
- ▶ **Primer mikrokrmilnikov**
 - ▶ Atmel AVR, 8-bitni procesor na razvojnem sistemu Arduino
 - ▶ ARM-7, 32-bitni procesor na razvojnem sistemu Š-ARM

Osnovni gradniki mikroprocesorja

- ▶ Mikroprocesor na integriranem vezju vsebuje izvršilno in krmilno enoto
- ▶ Mikroprocesor potrebuje za delovanje:
 - ▶ zunanjo uro in reset
 - ▶ zunanji pomnilnik s programskimi ukazi in podatki
 - ▶ vhodno in izhodno (**periferno**) enoto za komunikacijo z okolico
 - ▶ periferna enota je lahko del pomnilnika (na določenih naslovih)
 - ▶ ali pa poteka komunikacija preko posebnih V/I ukazov
- ▶ V praksi potrebujemo vsaj dve vrsti pomnilnika
 - ▶ za program takšnega, ki ohranja vsebino (ROM, Flash)
 - ▶ za delovne podatke pa pomnilnik s hitrim branjem in pisanjem (RAM – Random Access Memory)

Delovanje CPE mikrokontroler AV R

- ▶ programski števec vsebuje naslov naslednjega ukaza
- ▶ IR vsebuje naslednji ukaz
- ▶ ID vsebuje trenutni ukaz
- ▶ Registri: R0-R31
- ▶ ALE – glej označeno interno podatkovno pot
- ▶ Flash programski pomnilnik 16 oz. 32 bitni ukazi
- ▶ RAM vsebuje delovne podatke
- ▶ EEPROM trajni podatki
 - ▶ počasen dostop, omejeno število vpisov v pomnilnik

Programiranje v zbirniku

- ▶ Zbirnik je vez med programskimi jeziki (npr. C) in strojno kodo, ki je odvisna od arhitekture
- ▶ Opis majhne in učinkovite programske kode za
 - ▶ nizkonivojske rutine (dostop do perifernih enot)
 - ▶ računsko zahtevna opravila (matematika, grafika)
- ▶ Pri velikih projektih je delo v zbirniku težko, nefleksibilno, prevajalniki jezika C pa so dobro optimizirani

```
.cseg
.org 0
rjmp reset ;reset vector
reset:
;setup stack for subroutine usage
ldi r16,high(RAMEND)
```

Diagram illustrating assembly code structure with annotations:

- oznaka**: Points to the label `reset:`.
- direktiva**: Points to the directives `.cseg` and `.org 0`.
- ukaz in operand**: Points to the instruction `rjmp reset`.
- komentar**: Points to the comment `;reset vector`.

Primer ukazov in njihove strojne kode

- ▶ Naloži neposredno konstanto ($Rd \leq K$)
- ▶ **LDI Rd, K**
 - ▶ strojna koda: 1110 bbbb rrrr bbbb
 - ▶ omejitve: registri R16-R31; konstanta $K < 255$
- ▶ **LDI R16, \$2C**
 - ▶ koda: 1110 0010 0000 1100 ali **\$E20C**
- ▶ Seštej in shrani v Rd ($Rd \leq Rd + Rr$)
- ▶ **ADD Rd, Rr**
 - ▶ strojna koda: 0000 11rd dddd rrrr
 - ▶ Rd in Rr sta katerakoli registra R0-R31
- ▶ **ADD R16, R17**
 - ▶ ddddd je 10000, rrrrr je 10001, koda ukaza: **\$0F01**

Izvajanje strojne kode v AVR

- ▶ na naslov 0 shranimo \$E20C 0000: \$E20C LDI R16, \$2C
- ▶ na naslov 1 shranimo \$E01F 0001: \$E01F LDI R17, \$0F
- ▶ na naslov 2 shranimo \$0F01 0002: \$0F01 ADD R16, R17

▶ Izvajanje ukazov: 2-stopenjski cevovod (prenos / izvedi)

- ▶ nastavi prog. števec na 0 in izvedi 3 ukazne cikle

▶ Rezultat:

$$\begin{aligned} \mathbf{R16} &= \mathbf{R16} + \mathbf{R17} \\ &= \mathbf{\$2C} + \mathbf{\$0F} \\ &= \mathbf{\$3B} \end{aligned}$$

▶ Kaj se bo izvedlo po teh treh ukazih?

- ▶ ne vemo, odvisno kaj je zapisano v pomnilniku Flash...

Ukazi procesorja AVR v zbirniku

- ▶ Ukazi v zbirniku predstavljajo procesorske mikrooperacije

aritmet. / logične

a+b	ADD
a-b	SUB
a&b	AND
a b	OR
a++	INC
a--	DEC
-a	NEG
a=0	CLR
...	...

podatkovni prenos

reg1=reg2	MOV
reg=17	LDI
reg=mem	LDS
reg=*mem	LD
mem=reg	STS
*mem=reg	ST
periferni	IN
periferni	OUT
sklad	PUSH
sklad	POP
...	...

operacije z biti

a<<1	LSL
a>>1	LSR,
Ø C (ni v C)	ROL, ROR
statusni biti	SEI, CLI, CLZ...
ni operacije	NOP
...	...

Skočni ukazi in primeri v jeziku C

- ▶ **JMP, RJMP**: brezpogojni skok

npr. neskončna zanka:

<pre>M_LOOP: ...ukazi... jmp M_LOOP</pre>	<pre>while (1) { ...ukazi... }</pre>

- ▶ **CALL, RET**: klic podprograma in vrnitev (return)

npr. podprogram:

<pre>M_LOOP: ... CALL FV ... FV:...ukazi... RET</pre>	<pre>void fv() { ...ukazi... return; } void main () {... fv(); }</pre>

Pogojni stavek

- ▶ Skoči na L1, če je $a==b$, sicer skoči na L2
 - ▶ naredimo s kombinacijo pogojnih in brezpogojnih skokov

<pre>M_LOOP: ; primerjaj, CPSE a, b ; preskoči, če a=b JMP L2 L1:… ; a == b JMP M_LOOP L2:… ; a != b JMP M_LOOP</pre>	<pre>while (1) { if (a==b) { (L1) } else { (L2) } }</pre>

CPSE (compare, skip if equal) preskoči naslednji ukaz (**JMP L2**) če sta operanda enaka, tako da se izvršijo ukazi za oznako L1.

Hitro nastane zmešnjava – **NARIŠI DIAGRAM POTEKA!**

Pogojni skočni ukazi

- ▶ Skok, ki se izvede glede na rezultat prejšnjega ukaza
- ▶ Aritmetični in logični ukazi shranijo rezultat in zastavice
- ▶ Primerjava (**CP**) naredi odštevanje, vendar ne shrani rezultat ampak samo postavi zastavice
 - ▶ $Z=1$, če je rezultat 0,
 - ▶ $N=1$, če je rezultat negativen,
 - ▶ $C=1$, če je prišlo do prenosa
- ▶ Npr. **BRNE**: skok, kadar je rezultat različen od 0 ($Z=0$)
- ▶ **BREQ**, skok, kadar je rezultat enak 0 ($Z=1$)

Zanke s 16-bitnim števcem

- ▶ Primer zanka for(), ki se ponovi 20000-krat

```
LDI temp0, 32 ; spodnji bajt
```

```
LDI temp1, 78 ; zgornji bajt
```

```
LOOP:
```

```
...
```

```
DEC temp0      ; odštej 1
```

```
BRNE LOOP     ; skok če !=0
```

```
DEC temp1
```

```
BRNE LOOP
```

```
for (i=20000; i!=0; i--)
```

```
{
```

```
...
```

```
};
```

- ▶ Najprej se **DEC temp0** ponovi 32-krat, dokler ni 0
- ▶ Potem se izvršita vgnezdene zanke
 - ▶ temp0 se ponovi 256-krat, temp1 pa 78-krat
 - ▶ $20000 / 256 = 78$, ostane 32

Seštevanje 16-bitnih nepredznačenih števil

- ▶ Vsak izmed operandov je shranjen v dveh bajtih
- ▶ Najprej seštejemo spodnja bajta, nato pa še zgornja bajta z upoštevanjem prenosa od spodnjih

▶ Npr.

- ▶ prvi operand je v (R1, R0)
- ▶ drugi operand je v (R3, R2)

<code>ADD R0, R2</code>	<code>unsigned short a, b;</code>
<code>ADC R1, R3</code>	<code>a = a + b;</code>

seštej s prenosom

Množenje in deljenje

- ▶ Nekateri procesorji AVR imajo 8-bitni strojni množilnik
 - ▶ Rezultat se izračuna v dveh urnih ciklih in shrani v RI R0
 - ▶ Npr. R16 vsebuje vrednost 100, R17 vsebuje vrednost 200
 - ▶ `MUL R16, R17`
 - ▶ produkt je 16-bitna vrednost, rezultat: R1 <= \$4E, R2 <= \$20
- ▶ Množenje ali deljenje z 2 s pomikanjem bitov
- ▶ Pomakni bite v bajtu na levo (LSL) ali desno (LSR)
 - ▶ Npr. `LDI R16, 0b11011100;` (220_{10})
 - ▶ `LSL R16;` rezultat `0b10111000` (184_{10}) in zastavica C=1
 - ▶ `LSR R16;` rezultat `0b01101110` (110_{10}), C=0
 - ▶ prazna mesta se zapolnijo z ničlami
 - ▶ bit, ki pri prenosu izpade, se shrani v zastavico C

Vhodno-izhodne (periferne) enote

- ▶ vzporedna vrata (I/O port) vsebujejo 3 registre

nastavi
4 vh. in
4 izh. bite →

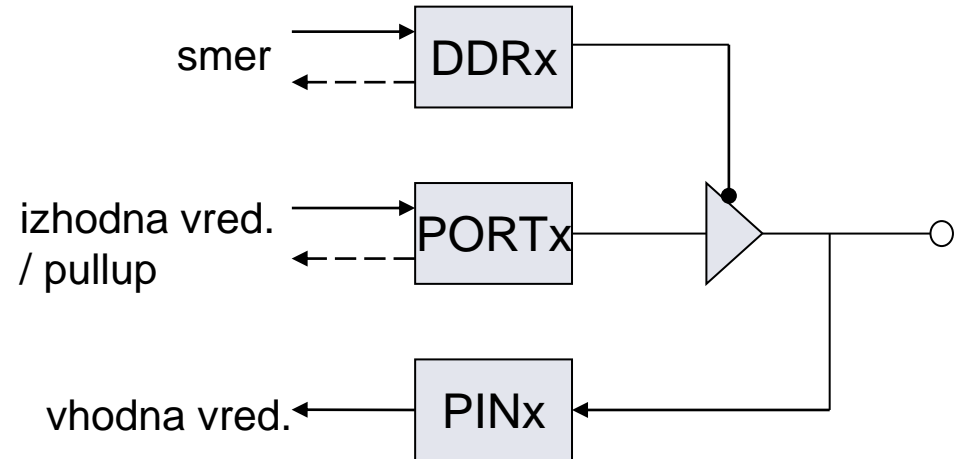
```
LDI R19, $F0  
OUT DDRB, R19
```

izhodi →

```
LDI R21, $50  
OUT PORTB, R21
```

beri
vhode →

```
IN R20, PORTB
```

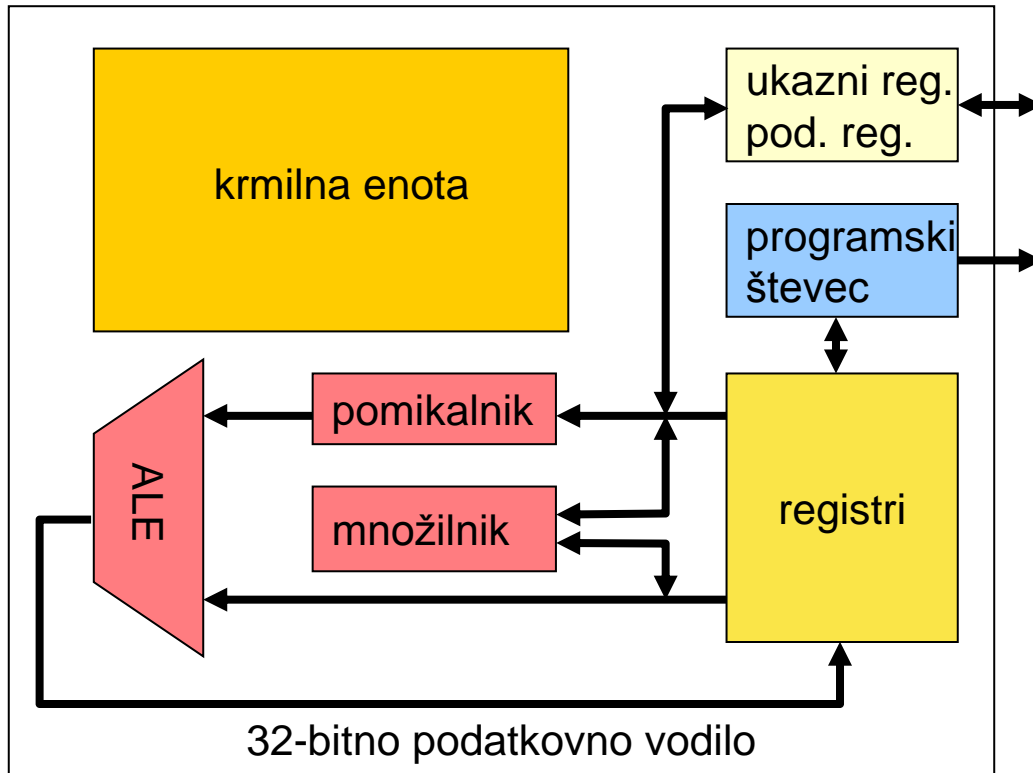

DDxn	PORTxn	PUD (in SFIOR)	I/O	Pull-up	Comment
0	0	X	Input	No	Tri-state (Hi-Z)
0	1	0	Input	Yes	Pxn will source current if ext. pulled low.
0	1	1	Input	No	Tri-state (Hi-Z)
1	0	X	Output	No	Output Low (Sink)
1	1	X	Output	No	Output High (Source)

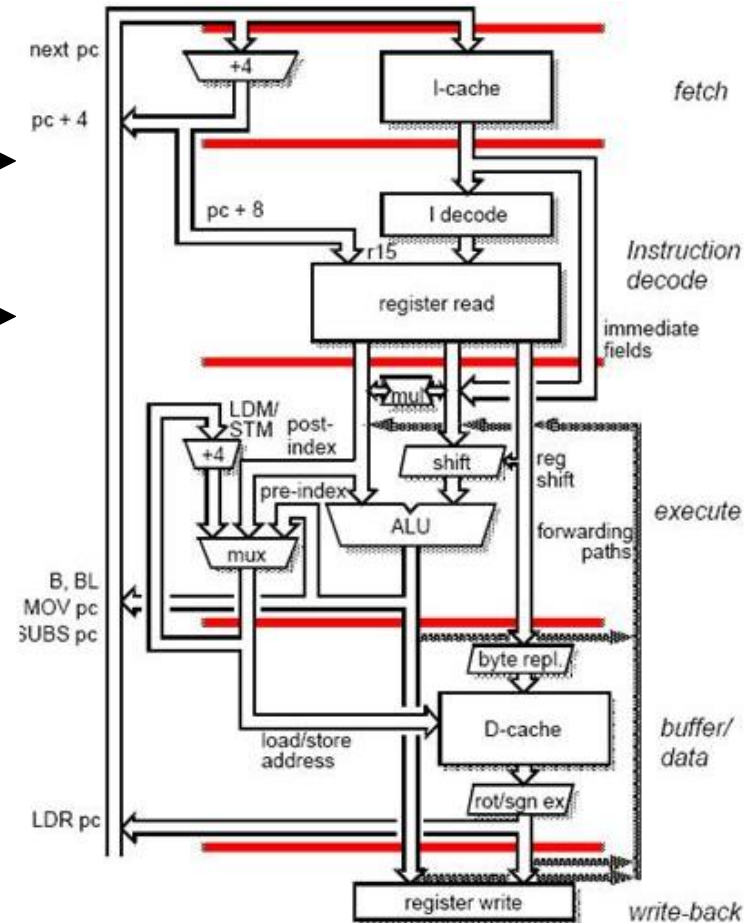
Procesorji ARM

ARM-7

- ▶ 3 st. cevovod: zajemi, dekodiraj, izvedi

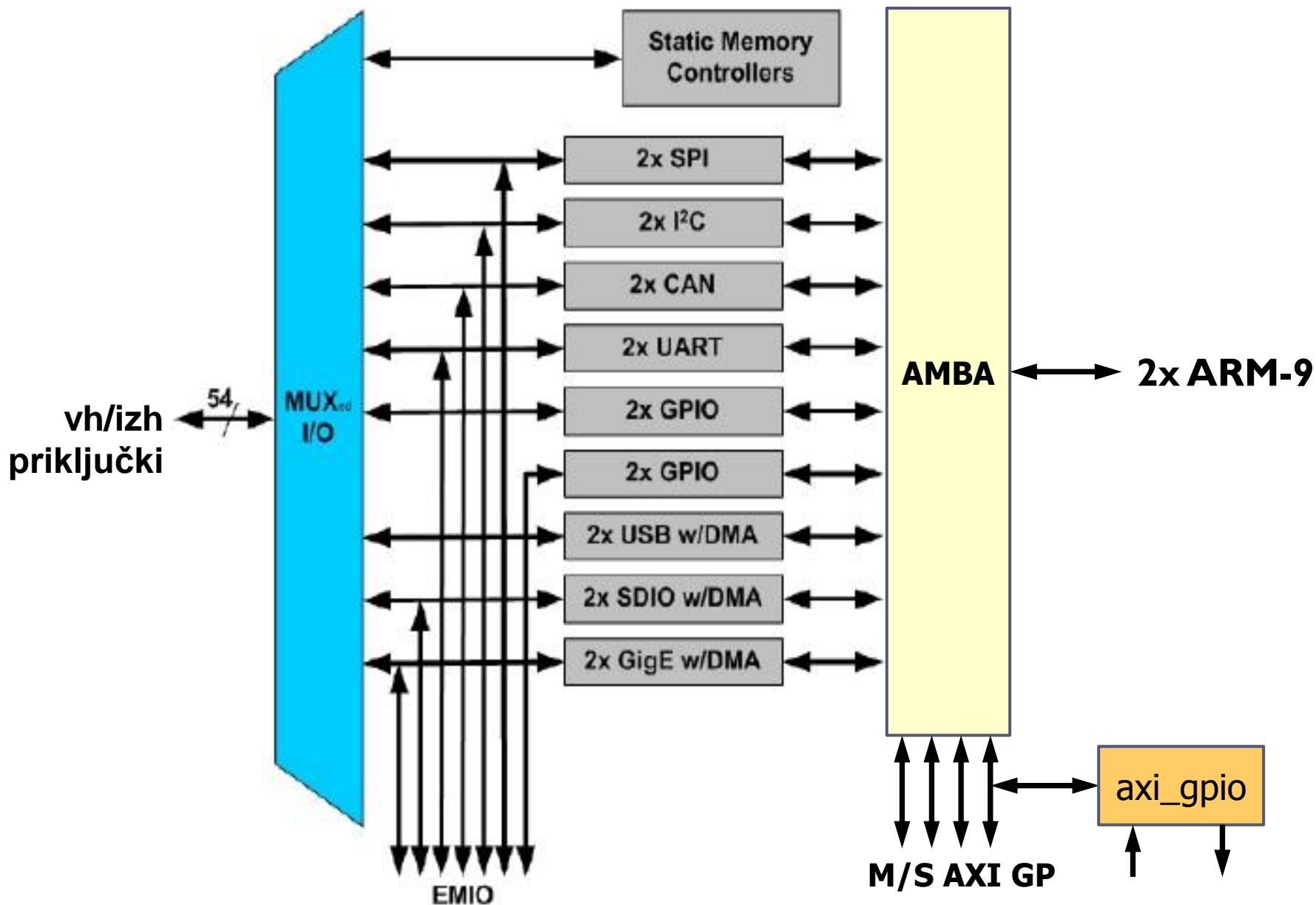

ARM-9

- ▶ 5 stopenjski cevovod

Periferne enote Zynq

Povzetek

- ▶ Naštej vrste mikroprocesorjev.
- ▶ Navedi glavne gradnike CPE.
 - ▶ V čem se zmogljivi procesorji razlikujejo od enostavnih ?
- ▶ Kako je sestavljen mikroprocesor za vgrajene naprave (mikrokrmilnik) ?
- ▶ Navedi primere perifernih enot mikrokrmilnikov.